

Arenavägen 61

121 77 Johanneshov

Socialdepartementet

Dnr S2020/05758/SOF

Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (Ds 2020:16)

Sammanfattning

Bris, Barnens rätt i samhället, har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Ds 2020:16, om stärkt barnrättsperspektiv i skyddat boende. Bris välkomnar promemorian och anser att förslagen om stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende är ett erkännande av barn som rättighetsbärare och i enlighet med barnkonventionen som svensk lag.¹

Bris tillstyrker förslagen i sin helhet men har några betänkligheter avseende delar av utredningen vilka utvecklas nedan, dessa avser:

- promemorians förslag i förhållande till förslag till en ny socialtjänstlag²
- placeringen av omedelbar placering i LVU³, tidsaspekten vid omedelbar placering, överklagandemöjligheter, samt placering med vårdnadshavare
- om barnets rätt att komma till tals
- om barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa och umgängesrätt
- om kunskap om barn inom rättsväsendet och för offentliga biträden.

Inledning

”Varför sitter vi inne i ett fängelse medan han som har slagit oss och försökt döda mamma är ute och bor i vårt hus?”⁴

Promemorians förslag samt de tidigare förslag i betänkandet Ett fönster av möjligheter⁵ innehåller förslag som ska stärka barns rättigheter på skyddade boende. Bris vill inledningsvis framföra att samtliga förslag inte löser de svårigheter som är förenade med att barnet måste ändra sina livsvillkor genom att ett barn måste flytta till ett skyddat boende och inte förövaren. Bris arbetar i projekt tillsammans med Sveriges Stadsmissioner för att stärka ett barnrättsperspektiv på skyddade boende.

¹ Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen)

² Hållbar socialtjänst, slutbetänkande av utredningen Framtidens socialtjänst, SOU 2020:47

³ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

⁴ Sidan 12 i rapporten, citat från två barn 5 och 7 år gamla

⁵ Ett fönster av möjligheter, Betänkande av Utredningen om ett stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende, SOU 2017:112

I samtal med barn som upplevt våld och att leva på skyddat boende har de ändå berättat vad de vill se förändringar vilka har resulterat i en rapport Min tur att berätta.⁶ Citat ovan är hämtat från ett samtal med ett barnen och synliggör problematiken med hur det kan vara för ett barn att tvingas leva i ett skyddat boende.

1. Promemorians förslag i förhållande till förslag om ny socialtjänstlag

Bris har tagit del av promemorians förslag om en placeringsform för barn på skyddat boende i LVU samt förslaget om skyddade boenden till en ny socialtjänstlag.⁷ Bris noterar två delvis motstående förslag gällande barn som vistas i skyddade boenden. Enligt förslag till ny socialtjänstlag föreslås att en placering på skyddat boenden inte behöver behovsprövas vilket innebär att barn inte får beslut om insats, tvärtemot förslagen i promemorian.

Bris delar bedömningen i förslagen till ny socialtjänstlag, om vikten av att skyddade boenden måste utgöra en tillgänglig verksamhet för våldsutsatta personer. Bris anser dock inte att det intresset får väga tyngre när det gäller att säkerställa barns rätt till insatser vid placering på ett skyddat boende. Idag vistas nästan lika många barn som vuxna på skyddade boenden.⁸ Det är viktigt att barns placeringar på skyddade boenden regleras, för att bland annat säkerställa att de får egna skyddsbedömningar och riskbedömningar och på så sätt minska risker för fortsatt våldsutsatthet. Bris anser sammanfattningsvis att förslagen i promemorian överväger de intressen som framförs i förslaget till ny socialtjänstlag.

2. Bris synpunkter på promemorians förslag om omedelbar placering för barn

En analys av vad reglering i olika lagar innebär för barnets bästa saknas

Med beslut om insats för barnet på skyddat boende följer krav på dokumentation kring barnets behov, en vårdplan, genomförandeplan och det blir tydligare att socialnämnden har ett ansvar för barnet under en placering, vilket Bris är positiva till. Bris ser att det kan finnas vissa utmaningar med att reglera en omedelbar placering i LVU samt placering på skyddat boende i föräldrabalken⁹ samt socialtjänstlagen.¹⁰ Lagstiftning om LVU, flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning har problematiserats på grund av att det är svåröverskådligt med olika lagstiftning och parallella processer för ett och samma barn. Förslag om införande av placeringsformen för skyddat boende i LVU kan innebära vissa liknande svårigheter för barnet och socialtjänsten vid tillämpning. Bris hade därför gärna sett en analys av hur förslagen om att föra in en placeringsform om skyddade boenden i LVU påverkar barn.

Placeringstiden om 4 veckor är knapp

Det är barnets skyddsbehov som ska vara avgörande för en placering av ett barn på ett skyddat boende. Det saknas officiell statistik för placerade barn men betänkandet Ett fönster av möjligheter

⁶ Bris och Stadsmissionens rapport Min tur att berätta, barns röster om att leva med våld, 2020

⁷ Hållbar socialtjänst, slutbetänkande av utredningen Framtidens socialtjänst, SOU 2020:47, s. 700

⁸ Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige, publicerad juni 2020, s. 23, för perioden 31 juli 2018- 1 augusti 2019 placerades 6 500 vuxna och 6 200 barn, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6817.pdf>

⁹ Föräldrabalken (1949:381)

¹⁰ Socialtjänstlagen (2001:453)

hänvisar till statistik från Unizon som sammanställt varje kvinna år 2016 bodde i snitt 61 dygn på ett skyddat boende.¹¹ Den föreslagna tiden om fyra veckor för en omedelbar placering är därför relativt kort i förhållande till hur länge ett barn sannolikt vistas på ett skyddat boende. Bris ser fördelarna med en tidsgräns om fyra veckor för att lagens utformning mer ska likna bestämmelsen om omedelbart omhändertagande i LVU, men vill betona att en omedelbar placering till skillnad från ett omedelbart omhändertagande sker med en vårdnadshavare, det är därmed ett mindre ingrepp än en tvångsvård enligt LVU. Bris anser att tiden kan behöva justeras för att mer utgå från en reell möjlighet för socialnämnden att utreda den andra vårdnadshavares inställning.

Möjlighet att överklaga beslut

Bris är positiva till att barn från 15 år ska samtycka till en placering. Det kan inte uteslutas att även yngre barn bör få samtycka till sin placering. Bris har nedan synpunkter på att barn bör göras ännu mer delaktiga under och efter sin placering. Barnet har en självständig rätt till familjeliv enligt artikel 8 i Europakonventionen.¹² Utifrån att barnet i vart fall från 15 år är delaktig i beslut om sin egen placering har Bris vissa betänkligheter kring hur vårdnadshavares rätt att överklaga ett beslut om omedelbar placering förhåller sig till barnets självständiga rätt till familjeliv. Bris önskar att utredningen hade belyst detta närmare.

Endast placering med vårdnadshavare

Bris vill framföra att det inte kan uteslutas att barn behöver placeras med en annan viktig vuxen och inte en vårdnadshavare. Det kan exempelvis vara så att den våldsutövande vårdnadshavaren har ensam vårdnad om ett barn och den andra vuxna söker skydd med barnet. Bris ser därför gärna att utredningen ser över om det är möjligt att införa en skrivning till omedelbar placering med vårdnadshavare eller för barnet annan viktig vuxen.

3. Tydligare delaktighet för barn saknas

Att barn upplever att de inte är delaktiga och inte har fått information har lyfts i olika utredningar, det framgick tydligt i bland annat Barnrättighetsutredningen.¹³ I Bris och Sveriges Stadsmissioners rapport "Min tur att berätta" vittnar barnen i rapporten om att ingen har frågat dem om deras egen utsatthet av våldet i hemmet. De berättar också om att de inte har fått information om vad som kommer att ske, vilka beslut som tas eller vilka rättigheter barnet har.

*"Jag ville berätta för polis och soc men ingen pratat med mig fast de vet som hänt.
Jag är väl inte så viktig."*

"Det var hemskt att inte veta vart vi skulle."¹⁴

Bris anser att betänkandets Ett fönster av möjligheters förslag om uppdrag till bland annat Barnombudsmannen att ta fram informationsmaterial till barn som placeras på skyddade boende är bra. Att ta fram ett informationsmaterial indikerar dock att det är ett statiskt material som ska passa alla barn. Barn behöver mycket information och behöver vara delaktiga innan en placering. Barn tar

¹¹ Ett fönster av möjligheter, SOU 2017:112, s. 79

¹² Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen), se Europadomstolens guide till artikel 8 i konventionen om rätten till privat- och familjeliv, s. 57 ff, <https://rm.coe.int/guide-on-article-8-of-the-european-convention-on-human-rights/16808e67cb>

¹³ Betänkandet Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2016:19

¹⁴ Bris och Stadsmissionens rapport Min tur att berätta, barns röster om att leva med våld, 2020, s. 15

även till sig information på olika sätt. Bris anser att ett informationsmaterial inte i sig gör att barn upplever att det får komma till tals. Det handlar istället om vilket uppdrag socialtjänsten får för att göra barn delaktiga. Bris delar därför inte utredningens slutsats att det inte behövs någon ändring av bestämmelserna i LVU rörande barnets rätt att få komma till tals och göras delaktig. Enligt förslag som lades fram i betänkandet om en ny LVU föreslogs att rätten till delaktighet i nuvarande bestämmelse i 36 § LVU behöver lyftas fram och tydliggöras för att få ett större genomslag.¹⁵ Bris vill se en sådan ändring i LVU som den bör gälla vid handläggning av omedelbar placering. Detta skulle tydliggöra socialtjänstens uppdrag kring att låta barn komma till tals inför, under och efter en placering på ett skyddat boende.

4. Angående socialnämndens ansvar

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa (promemorians avsnitt 3.1.2)

Många barn som placeras på ett skyddat boende är traumatiserade. Barnen som ingår i rapporten lever alla med mycket rädslor av att de skall bli funna, avslöjade och att våldet ska fortsätta. Många barn berättar om sin skräck att deras mammor ska bli dödade av våldsutövaren. Trots det så berättar barnen att ingen har frågat dem om deras upplevelser av våld i hemmet eller informerat dem om deras situation. Promemorian föreslår att barnet undantagsvis ska få genomgå en hälsoundersökning om det gagnar planeringen av fortsatta åtgärder. Våld i familjen är en av de allvarligaste riskerna för barns hälsa och utveckling. Barn har rätt till bästa uppnåeliga hälsa¹⁶ och insatser såsom Trappansamtal fångar endast in en del av barnets hälsa kopplat till våldet ett barn har upplevt. Bris anser att det kan finnas behov av en bestämmelse om att alla barn ska få en hälsoundersökning vid placering på skyddat boende. Det kan även behöva förtydligas i riktlinjer från exempelvis Socialstyrelsen hur skyddade boende kan stötta den (ofta väldigt utsatta) vuxna som är placerad med barnet i att säkerställa barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa.

Umgänge (promemorians avsnitt 3.1.3)

Barnets rätt till liv och utveckling handlar även om en trygg placering på ett skyddat boende som utgår från barnets behov av eventuellt umgänge med den andra vårdnadshavaren. Utgångspunkten med umgänge till båda vårdnadshavarna kan vara problematisk för barn i många sammanhang. Det har inte legat inom ramen för denna utredning att föreslå lösningar för umgängesrätt, men för ett barn som är placerat på ett skyddat boende är beslut om umgänge med den andra vårdnadshavare en del av erfarenheten av ett skyddat boende. Detta framgår i rapporten Min tur att berätta, där samtliga barn uppgett att de inte ville ha umgänge med våldsutövaren. Bris vill att en utredning tillsätts för att se över hur umgängesrätten ska regleras under en placering på ett skyddat boende samt efterföljande tid, under tiden en vårdnadshavare är misstänkt förövare och barnet misstänkt brottsoffer i och med bevittnande av våld m.m.

¹⁵ Utredningens förslag: Delaktighetsbestämmelserna ska samlas i ett eget kapitel i den nya LVU. Barns och ungas rätt till skydd och god vård SOU 2015:71, s. 232

¹⁶ Artikel 24, barnkonventionen

5. Kunskap om barn inom rättsväsendet och offentliga biträden (promemorians avsnitt 3.1.2)

Kunskap om barn inom rättsväsendet

Bris har inget att invända mot utredningens bedömning av rättens sammansättning i mål om omedelbar placering. Däremot vill Bris framföra behovet av kunskap om barns rättigheter och barn utsatta för våld inom rättsväsendet. Barnrätt är komplext och barnkonventionen ny som svensk lag varför vi menar att det finns ett behov att särskild kunskap om barnrätt. Bris har även framfört detta till Justitiedepartementet. För att Sverige ska kunna säkerställa barnrättsvänliga processer som är förenliga med barns rätt att komma till tals samt Europarådets strategi för "child-friendly justice"¹⁷ menar vi att mer kunskap om barn behövs och kunskap om hur barn kan göras delaktiga i en rättsprocess.

Bris har även tidigare i våras framfört ett behov av sakkunniga om barn inom rättsväsendet.¹⁸ Sverige är idag det enda nordiska land som saknar särskild sakkunskap om barn i domstolsväsendet. Vi ser att barns utsatthet vid en placering på skyddat boende kan behöva särskild kunskap och vi menar att domstolarna har ett särskilt ansvar att tillgodose detta nu när barnkonventionen är svensk lag.

Offentligt biträde

Bris är positiv till att även barn förordnas offentligt biträde vilket stärker barnets ställning som eget rättssubjekt. Bris har tagit del av regeringens förslag om särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden (prop. 2020/21:35). Bris anser att kraven på särskild lämplighet för prövning av LVU även bör gälla vid prövning av en omedelbar placering.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristen Anna Dorrian Werner.

Magnus Jägerskog

Generalsekreterare

¹⁷ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804b2cf3

¹⁸ Bris i DN debatt publicerad den 22 februari 2020, "Lagen måste ändras efter fallet med den döda treåringen" <https://www.dn.se/debatt/lagen-maste-andras-efter-fallet-med-den-doda-treaaringen/>